

III. Strategiczny Plan Rozwoju na lata 2012-2030, V Rządu Konstytucyjnego Timoru Wschodniego

Założenia Planu zostały przedstawione w dniu 4 lutego 2013 roku, przed Zgromadzeniem Narodowym przez Premiera Kay Rala Xanana Gusmao, w czasie dyskusji na budżetem państwa na rok 2013.

Ekonomiczne przesłanki tego Planu, mają służyć do osiągnięcia zmian strukturalnych w gospodarce, skupić na rzecz rozwoju zasobów ludzkich poprzez szeroki program kształcenia i szkolenia, zapewnienia kapitału dla sektora prywatnego przez Narodowy Bank Rozwoju, w celu poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej poprzez pakiet reform i skupieniu się na strategicznych gałęziach przemysłu.

Główne założenia Planu:

- edukacja i kształcenie zawodowe,
- rozbudowa systemu opieki społecznej i socjalnej, w tym specjalnej dla weteranów,
- ochrona środowiska naturalnego,
- kultura i dziedzictwo,
- prawo do informacji, swoboda prasy,
- rozwój infrastruktury(szeroki pakiet zamówień publicznych, w tym udział firm i technologii z zagranicy): drogi i mosty; ujęcia wody, kanalizacja i drenaż; porty morskie; lotniska; transport lądowy; telekomunikacja,
- rolnictwo,
- rozwój sektora wydobywczego (ropa-gaz ziemny): projekt Tasi-mane, obejmujący południowa część TW, w tym budowa trzech kopalni przemysłowych w Suai, jako trzon przemysłu naftowego kraju,
- turystyka,
- inwestycje zagraniczne oraz szeroki dostęp do PPP,
- system bankowy i jego rozbudowa,
- Millennium Development Goals Suco Program – budowa 55.000 domów w 2.250 aglomeracjach wiejskich na całym terytorium kraju,
- agrobiznes,
- system tzw. „Dobrych rządów”, w tym ustanowienie m.in. Komisji ds. walki z korupcją,
- E-Government,
- spokój i stabilizacja w stosunkach międzynarodowych,
- obrona i bezpieczeństwo wewnętrzne,
- prawo,
- sprawy zagraniczne,
- umowy bilateralne,
- ustanowienie pierwszych Specjalnych Stref Ekonomicznych w Oecussi i Atauro.

Planowane inwestycje oraz ich wysokość:

W 2013 roku w planie inwestycyjnych wydatków budżetowych, ujęta została wartość 1.797 mln USD, ustalając priorytety w infrastrukturze, zdrowiu i edukacji, z czego 753 mln USD mają być zainwestowane w wielkie projekty infrastrukturalne m.in.:

1. Energia i elektryfikacja: 173.9 mln USD, w tym zakończenie prac budowy elektrowni w Betano i Hera, oraz objęcie dostępnym do energii elektrycznej wszystkich obszarów Timoru. Dla zaopatrzenia w paliwo obu elektrowni rząd przeznacza 117.8 mln USD.
2. Drogi: 116 mln USD, jako początek całego programu rozbudowy sieci dróg łączących poszczególne części kraju, w tym trakty wysokogórskie. Największy projekt to budowa połączenia lądowego Dili-Manatuto-Baucau i Dili-Liquica-Tibar-Emera. Fundusz na budowę ma pochodzić z pożyczek JICA oraz Azjatyckiego Banku Rozwoju. Rząd przeznaczy z budżetu państwa 44 mln USD.
3. Projekt Tasi Mane: 139 mln USD, którego realizację powierzono National Company TIMOR GAP. Druga transza również 139 mln USD przeznaczona będzie na rozwój małej infrastruktury w ramach całego projektu, obejmując ujęcia wody, systemy irygacyjne, szkoły oraz ośrodki zdrowia. Dodatkowe 68.2 mln USD poprzez PDIP na terenie całego kraju, jako wyjścia naprzeciw oczekiwaniom infrastrukturalnym ludności, w połączeniu z aktywizacją lokalnych przywódców i ludności.

Inne:

4. Przeznaczono 3 mln USD na zakup ziarna plus 10 mln na rozwój infrastruktury rolniczej.
5. Zakup środków medycznych i lekarstw: 7 mln USD plus 5 mln USD na zakupy sprzętu medycznego.
6. Fundusz Rozwoju Zasobów Ludzkich: 42 mln USD, głównie szkolenia zawodowe i praktyki.
7. Opieka społeczna: 236.5 mln USD
8. Służba zagraniczna MSZ: 9.1 mln USD na budowę ambasad w Anglii, Nowej Zelandii oraz konsulatów w Darwin i Atambua.